

המענה למלחמת השלוחים האיראנית: תבונת ירושלים ועוצמתה מול 'כוח קודס'

אסף אוריון

המאמר מנתח בראייה מערכתית את מלחמת השלוחים כחלק מהאיום האסטרטגי של איראן על ישראל. הוא בוחן את התמודדותה של ישראל עם האתגר ועם הפערים בהתמודדות זו, מתאר את התפתחות תפיסתה במהלך ההתנגשות בסוריה משלהי 2017, ולבסוף מציע מסגרת אסטרטגית ועקרונות מרכזיים למערכה המתמשכת נגד איראן, שעיקרם ראיית מכלול האיומים מצד איראן – הגרעיני והקונוונציונלי – כשלם; ניהול מדיניות ישראלית מתכללת מולו; החלפת כללי המשחק שעיצבה איראן לטובתה בכללים שתגדיר ישראל; ומיצוי יכולות ישראל לצמצום האיום לא רק במלחמות, אלא בעיקר במערכה המתמשכת ביניהן. לאור מבנה המערכת של האויב, המאמר מציע מענה החותר לסתור את ההיגיון שביסודה ולשבש את פעולתה באמצעות ערעור מרכזי כובד חיוניים בה, ובראשם 'כוח קודס'. מענה כזה יפגע בבניין הכוח, בהתעצמות, בהפעלה ובשיקום של השלוחים הלוחמים בישראל.

מילות מפתח: איראן, כוח קודס, חזבאללה, אסטרטגיה, מערכה בין מלחמות (מב"מ)

רקע

בשנת 1979 עלה לשלטון בטהראן משטר חכמי הדת בראשות חו'מייני, ובאחת הפכה איראן משותפה אסטרטגית של ישראל לאויבת מרה. המאבק בישראל והקריאה לחיסולה הם יעד חשוב למשטר מבחינה אידיאולוגית וגיאואסטרטגית. האסטרטגיה האיראנית משלבת שני מאמצים עיקריים. האחד – חתירה לנשק

אסף אוריון הוא חוקר בכיר במכון למחקרי ביטחון לאומי.

גרעיני שיקנה למשטר ולמדיניותו חסינות, מעמד מדיני יוקרתי, השפעה אזורית גוברת ויכולת ממשית להסב נזק חמור לאויביו ולכפות רצונו על אחרים; השני – מאמץ השפעה מתמשך, סבלני ונרחב לגיוס תמיכה, לבניית מיליציות ולטיפוח גורמי כוח, שיפעלו כשלוחים מטעמו נגד אויביו, ובהם ישראל. שני המאמצים המקבילים נועדו לתמוך זה בזה: יכולתם הצבאית הקונוונציונלית של איראן ושלוחיה נועדה להרתיע את אויביה מלתקוף אותה בעת פיתוח יכולת הגרעין שלה ולהסיחם, בעוד מעמדה הגרעיני של איראן נועד לאפשר לה לפרוס בעתיד מטרייה אסטרטגית מרתיעה מעל פעילות שלוחיה וכוחותיה הקונוונציונליים.

במשך שנים התמקדה תשומת הלב של מעצבי המדיניות בארץ ובעולם בסוגיית הגרעין האיראני ובבלימתו, ואילו אתגר השלוחים לא זכה למענה שיטתי והולם. למעשה, ישראל נלחמת זה ארבעה עשורים בעיקר באויבים צבאיים שבנתה איראן, אשר מומנו, צידו, אומנו והוכשרו מרחוק על ידיה, וכשלוחיה פעלו להטרדת ישראל ולהתשתה מקרוב. כך לחמה ישראל בחזבאללה בלבנון ומחוצה לה; בחמאס ובג'האד האסלאמי בזירה הפלסטינית, וגם בשלוחי איראן שפעלו נגד ישראל משטח סוריה בשנים האחרונות.

בתקופה האחרונה חלה התפתחות משמעותית במערכה זו, על רקע התנגשות בין ישראל לאיראן בסוריה. בשלב זה של המערכה איראן חרגה אומנם מעט מגישה העקיפה והמוכרת, אולם החידוש העיקרי היה דווקא בהתנהלות ישראל, המבטא שיפור בהבנת הבעיה האסטרטגית ובהתאמת תפיסת המענה שלה לאתגר. לצד ניתוח אתגר מלחמת השלוחים האיראנית ומדיניות המענה של ישראל, יוצעו להלן עקרונות לאסטרטגיית התמודדות בעתיד. עיקריה: ניהול מערכה **רציפה**, **עמוקה ומקבילה** (רע"מ) נגד מלחמת השלוחים האיראנית, ומיקוד מאמצים נגד הגורם המאפשר העיקרי את תפקודה לאורך זמן: **כוח קודם של משמרות המהפכה**, בפיקודו של גנרל קאסם סלימאני.

איראן נגד ישראל: מלחמת שלוחים להתשה בעקיפין

אסטרטגיית המלחמה בעקיפין שמנהלת איראן באמצעות שלוחיה כוללת בנייה סבלנית של בסיס כוח פוליטי וצבאי בקרב קהלים שיעיים או סונים רדיקליים, ואיגודם במסגרת 'ציר ההתנגדות' (מקאומה) מול ישראל, המערב ומשטרים אחרים באזור. לרוב חוברת איראן לתנועה מקומית אותנטית ותומכת בה לאורך זמן במסגרת שותפות אינטרסים מסוימת. מימון רחב היקף ומתמשך, הכשרה ואימונים צבאיים, ציוד וחימוש מתקדם, לצד הנחיה והכוונה דתית, אידיאולוגית וצבאית, גיבשו בהדרגה בסיסי עוצמה פוליטית וצבאית ניכרת ברחבי המזרח התיכון ועל גבולות ישראל. השלוחים, משיקוליהם ובעידוד איראן, פוגעים בישראל, תוקפים את אזרחיה ואת כוחותיה ושואבים במשך שנים את הקשב הביטחוני שלה אל

אתגרי הביטחון השוטף בחזיתות הקרובות. שיטה דומה הפעילה איראן גם נגד כוחות ארצות־הברית והקואליציה באפגניסטן ובעיראק ואף נגד ערב הסעודית, באמצעות החות'ים בתימן.

מערכת התשה זו מבוססת על מבנה משוכלל ובו רכיבים פונקציונליים חיוניים בזירות שונות ובהתאמות מקומיות. במבט מישראל, **מהקרב לרחוק**, בנויה המערכת היריבה כדלקמן:

השלוחים הצבאיים הם מפעילי הכוח הישיר בזירות המבצעים הקרובות לישראל. בהיותם הרכיב הצבאי הקדמי במערכת הם מאיימים על ישראל, משעבדים את משאביה ותוקפים אותה במטרה להתישה, להסיחה ולהרתיעה מפעולה ישירה נגד איראן. במסגרת זו נכללים חזבאללה, חמאס, הג'האד האסלאמי הפלסטיני, ארגון 'אלצאברון' ומיליציות שיעיות נוספות. לרבים מהם סמל ארגוני המעוצב בהשראת "מותג" גרפי משותף: סמל משמרות המהפכה האיראניים.

העורף הלוגיסטי הקרוב כגון מפעלי נשק, מתקני מעבר ומחסנים מאפשר התעצמות השלוחים לאורך זמן ושיקומם בין המלחמות.

שלטון מארח, אשר לעיתים נהנה ממעמד בינלאומי של ריבון (סוריה, לבנון). בשטחו מתנהל חלק מבינין הכוח של השלוחים, מחזיתו מופעל לעיתים כוחם ובעומקו העורף הלוגיסטי הקרוב.

מנגנוני בניין הכוח של השלוחים פועלים באמצעות מימון, חימוש, אימונים והכשרות, ייעוץ, הנחיה והכוונה, ומזרימים משאבים מן העורף האסטרטגי ומהעורף הקרוב אל זירות המבצעים. הבולט במנגנונים אלה הוא כוח קודס, האחראי לבניין כוח השלוחים ומאפשר את חימושם, שיקומם והתעצמותם בין העימותים ולאורך זמן. כוח קודס בפקודו של גנרל קאסם סלימאני הוא אחת מחמש הזרועות של משמרות המהפכה האיראניים ומופקד על מבצעים מחוץ לאיראן, ובכלל זה בניית שלוחים וארגוני טרור, איסוף מודיעין, דיפלומטיה ולוגיסטיקה חשאיות וביצוע פיגועים במישרין. פעילות הכוח משתרעת מהעורף האסטרטגי באיראן דרך מרחבי התווך והעורף הלוגיסטי הקרוב, ועד זירות הפעלת הכוח של השלוחים. מפקדת כוח קודס כפופה אומנם למפקד משמרות המהפכה, אולם קאסם סלימאני באופן אישי נהנה מגישה ישירה למנהיג איראן, מיוקרה ציבורית נרחבת, מחופש פעולה ניכר ומהשפעה יתרה על קבלת ההחלטות בתחום מדיניות איראן, לפחות באזורנו.

העורף האסטרטגי מספק למערכת כולה את המשאבים החומריים והתכנוניים ואת העומק המדיני, המדעי, התעשייתי והצבאי של איראן עתירת המשאבים, הדרושים לניהול המערכה: כספים, תשתית מדעית, תעשיות צבאיות, תשתיות תובלה אזורית וייעודית בים, ביבשה ובאוויר, תשתית עסקית וכיסוי עסקי, הדרכה ואימונים צבאיים, וכן תשתית דתית־רוחנית להכשרת הלבבות.

ההיגיון ביסודה של המערכת נעוץ ביכולתה לרתום, להזרים ולנתב את משאביה של מעצמה אזורית עשירה ורבת אוכלוסין אל ארגונים מקומיים שיכולתם החומרית מוגבלת, אך לרשותם תמיכה עממית ופוליטית מקומית וסמיכות גיאוגרפית לאויב של איראן. בפעולה רציפה ומתמשכת מצליחה איראן לגבש גורמים מקומיים לארגונים צבאיים אפקטיביים על גבולות אויביה, לחזקם בזירה הפוליטית המקומית ולהפעילם נגד יריביה; איראן מתמקדת בבניין כוח השלוחים ובהכוונתו, בעוד נטל הפעלת הכוח ומחירה נופל עליהם. כך מנהלת איראן לאורך שנים לחימה עקיפה וחד-סטרת באויביה במחירים זניחים עבורה, אף כי במחיר גבוה בדם שלוחיה. בעת אירועי לחימה נשחקים אומנם השלוחים וסביבת לחימתם, אולם מנגנון שיקומם אינו נפגע, ולכן ערוך היטב לשוב ולהצמיחם מחדש (רה-גנרציה) לאחר העימות. הצלחת השיטה האיראנית מבוססת גם על כללי משחק שהכתיבה איראן, שלפיהם היא נמנעה מלחימה ישירה באויביה, והם מצידם התמקדו בשלוחיה: ערב הסעודית נלחמת בחות'ים בתימן אך לא באיראן; כוחות הקואליציה וארצות-הברית ספגו אבדות כבדות מידי שלוחיה של איראן בעיראק ובאפגניסטן, אולם ככלל נמנעו מתגובה כלפיה. בעשורים הראשונים של מערכת ההתשה של איראן נגדה ניהלה ישראל מבצעים, מערכות ומלחמות נגד שלוחיה: חזבאללה, חמאס והג'האד האסלאמי הפלסטיני. בשל הנזקים שספגו מידה הם וסביבתם ומחשש מהסלמה רחבה, צמצמו אלה בהדרגה את החיכוך הצבאי הרציף עימה. בעשור האחרון פעלה ישראל במרחב העורף הלוגיסטי הקרוב ובמרחבי התווך נגד

משלוחי נשק, בדרכם מהעורף האסטרטגי באיראן לזירות המבצעים בעזה ובלבנון. ישראל הרחיבה את פעולתה גם אל נכסי המארחים כגון שלטון חמאס בעזה (כמארח של הג'האד האסלאמי הפלסטיני ובה בעת שליח באמצעות זרועו הצבאית) וצבא סוריה. בינואר 2015, במקרה יחיד וחרוג עד השנה פגעה ישראל ישירות בגנרל איראני, בעת שקיים סיור משותף עם פעילי חזבאללה בחזית רמת הגולן. במענה לאתגר האיראני המשולב (גרעין ומלחמת שלוחים) התבטאה מדיניות ישראל במשך השנים במאמצים נפרדים: מערכה מדינית וחשאית נגד הגרעין האיראני; מבצעים התקפיים נגד משלוחי נשק מתקדם לחזבאללה

הצלחת השיטה האיראנית מבוססת גם על כללי משחק שהכתיבה איראן, שלפיהם היא נמנעה מלחימה ישירה באויביה, והם מצידם התמקדו בשלוחיה: ערב הסעודית נלחמת בחות'ים בתימן אך לא באיראן.

ולחמאס; סיכול טרור ופגיעה נקודתית באישי מפתח בתחומי הגרעין, הטרור וההתעצמות; ולחימה ישירה בשלוחי איראן, כולל מבצעים נרחבים מדי כמה שנים. ההרתעה שנוצרה בעקבות העימותים תרמה לשקט מתמשך, אולם לא בלמה את התעצמות האויב ולא פתרה את התמשכות האימים וצמיחתם על גבולות ישראל.

בבחינת המדיניות בדיעבד, מתן עדיפות ראשונה לסיכול הגרעין היה בחירה מושכלת, ולחיתת ישראל בשלוחי איראן שתקפו אותה הייתה הכרחית. עם זאת, התחמשותם החוזרת והתעצמותם של השלוחים בין העימותים הצביעו על פערים במענה לאתגר. המדיניות הנוכחית של ישראל בסוריה מעידה על הפנמת אחדים מפערים אלה בקרב קברניטיה, כמו גם על זיהוי נסיבות ייחודיות שאפשרו לה חופש פעולה רחב מבעבר.

2017-2018: מה נשתנה?

במלחמת האזרחים בסוריה השקיעה איראן כוחות ומשאבים רבים, ומילאה תפקיד מרכזי בשרידות משטר אסד. מאז תחילת המלחמה בסוריה גרסה מדיניות ישראל אי-התערבות, לצד אכיפת שלושה קווים אדומים: התקפות על ישראל, העברת נשק כימי לידי גורמי טרור והעברת נשק מתקדם לחזבאללה.

משלהי 2017 מתמקדים המשטר ותומכיו במהלכי הכנעה וכפיית הסכמי "פיוס" על כיסי המורדים. במקביל הסתמנה מגמה חדשה גם במדיניות איראן, שהאיצה מאמצים להתבססות צבאית בסוריה באמצעות מיליציות שיעיות, תשתיות לוגיסטיות ונכסים צבאיים איראניים מבצעיים, כתשתית לעתיד. נוכח התפתחות זו השתנתה גם ראיית האיום בישראל.

בבסיס תפיסתה העדכנית של ישראל עומדים לקחים מהתמודדותה עם חזבאללה וחמאס, בדגש על פערים במענה להתעצמות. פער מתמשך במענה להתעצמותו הרב-שנתית של חזבאללה תרם להיווצרותו בלבנון של האיום הצבאי הקונוונציונלי העיקרי על ישראל כיום. איום זה מגביל את חופש הפעולה של ישראל נגד התעצמות בשטח לבנון, וגם נוכח בשיקולי פעולתה מול הגרעין האיראני.

ישראל זיהתה אפוא את כוונת איראן לבנות בסוריה זירת פעולה מבצעית נוספת בגבולה הצפוני, שממנה יפעלו מטעמה שלוחים ממיליציות סוריות, עיראקיות, אפגניות, פקיסטניות וכמובן מחזבאללה הלבנוני, בחסות משטר אסד. בכירים ישראלים החלו להדגיש קו אדום חדש במדיניותה – מניעת התבססות איראן בסוריה – ואף פנו לארצות-הברית ולרוסיה כדי למנוע זאת ולהרחיק את איראן ושלוחיה מגבולה ברמת הגולן. משלא נענתה הפנייה, הופיעו בתקשורת הבינלאומית פרסומים על תשתיות צבאיות של איראן בסוריה, וישראל החלה לתקוף מתקנים איראניים בסוריה. ב־10 בפברואר שיגר כוח קודס כלי טיס בלתי מאויש מסוריה לישראל, וישראל תקפה מטרות איראניות וסוריות. מאז אותו "יום קרב" תקפה ישראל שוב ושוב מערכות נשק ואנשי צבא של איראן בסוריה, וזו ניסתה שוב ושוב לגמול לה בתקיפה משלה. ב־10 במאי שיגרה איראן רקטות לעבר ישראל, וזו הגיבה בתקיפת עשרות יעדים איראניים בסוריה. ראש ממשלת ישראל הביע מחויבות להמשיך למנוע התבססות איראנית בסוריה והעברת נשק מתקדם לחזבאללה.

בסוף מאי דווח על הסדר אפשרי בחסות רוסיה להרחקת כוחות איראן ושלוחיה מגבול ישראל, גם אם לא מסוריה כולה. אף כי אין זה סוף פסוק, ניתן כבר עתה להבחין בהשתנות מדיניות ישראל נוכח מלחמת השלוחים האיראנית: נכונות גוברת מצד ישראל להקדים ולפגוע ביכולות איראניות עם הופעתן בזירה, בטרם יבשילו לכדי איום משמעותי, ולא פחות מכך, נכונותה לפגוע ישירות בכוחות איראן בזירה ולחשוף את מעורבותה ואת שיטות הפעולה שלה בפומבי. אין ספק, שתמיכת הממשל האמריקאי וההבנות עם רוסיה הן מרכיב חשוב במרחב הפעולה הניכר שזיהתה ישראל לפעולה בעת הזו.

השתלשלות האירועים בחזית מלחמת השלוחים בסוריה אירעה על רקע התפתחות חשובה גם בחזית איום הגרעין. במחצית מאי פרשה ארצות-הברית מהסכם הגרעין עם איראן, והציגה רשימה בת תריסר דרישות למשטר האיראני בתחומי הגרעין, הטילים, הטרור וההשפעה האזורית. לאחר עשורים של מדיניות מבדלת בין נושא הגרעין לנושאים האחרים, מסתמן פוטנציאל למדיניות מתכללת. זאת, לאור מדיניות ארצות-הברית, המגדירה את האיום האיראני כסך כל חלקיו, לאור רמת התיאום הגבוהה בין הממשל לבין ממשלת ישראל ולאור סמיכות הזמנים בין משבר הסכם הגרעין לבין התנגשות ישראל ואיראן בסוריה. בין פוטנציאל זה לבין עיצוב מדיניות עקבית ומתכללת של ארצות-הברית, של שותפים אחרים ושל ישראל, קיים עדיין מרחק גדול. מורכבות האתגר, ריבוי השחקנים, אופיו הייחודי של ממשל טראמפ והסוגיות הדוחקות הרבות שלפתחו מהווים כולם מכשולים בפני תוצאה רצויה זו, ומוקדם עדיין לשפוט את מהלך הדברים.

ניתן כבר עתה להבחין בהשתנות מדיניות ישראל נוכח מלחמת השלוחים האיראנית: נכונות גוברת מצד ישראל להקדים ולפגוע ביכולות איראניות עם הופעתן בזירה.

מדיניות ישראל במבט לאחור

מאזן ההישגים והאתגרים של ישראל במערכה הארוכה מול מלחמת השלוחים האיראנית חייב התאמות, חשיבה מחודשת וסגירת פערים בתפיסת המענה. רוב הפערים נובעים מחשיבה 'מפרקת', על כל אחד מרכיבי הבעיה בנפרד, ממשחק במגרש שעוצב על ידי איראן ומבחירה לא הכרחית בין שתי ברירות, שלמעשה אינן מוציאות זו את זו. ראשית, ישראל התמקדה באופן בלעדי כמעט בנושא הגרעין, והקדישה מאמץ לא מספק לאתגר השלוחים. שנית, בין המלחמות צובר האויב את מרבית הישגיו בבניית האיום על ישראל לסיבוב הבא, בעוד ישראל השקיעה את

ישראל השקיעה את עיקר משאביה בשלוחים, חוד החנית הקרוב אליה, אך לא סיפקה מענה הולם למבנה של מערכת האויב ולהיגיון שביסודה – מענה שיערער מרכזי כובד חיוניים בה, יחליש את החנית כולה ויפגע גם ביד האוחזת בה.

רוב המשאבים במלחמותיה, ומאמץ נמוך במידה רבה, ואף נמוך מדי, במערכה הארוכה ביניהן. שלישית, ישראל השקיעה את עיקר משאביה בשלוחים, חוד החנית הקרוב אליה, אך לא סיפקה מענה הולם למבנה של מערכת האויב ולהיגיון שביסודה – מענה שיערער מרכזי כובד חיוניים בה, יחליש את החנית כולה ויפגע גם ביד האוחזת בה.

מדיניות ביטחון מומלצת לישראל אל מול האיום האיראני

כמענה לאיום האיראני על שתי זרועותיו, נדרשת ישראל לנהל מערכה רב־ממדית משולבת ומתמשכת על פי העקרונות שיתוארו להלן (רע"מ: רציפות, עומק ומקביליות). למערכה זו תכלית־על אחת, ויש לנהלה בעקביות הן בעת עימותים עצימים (מלחמות ומבצעים רחבי היקף) והן ביניהם, בשילוב כל כלי העוצמה הלאומית שעומדים לרשות ישראל. להלן יתוארו הצעה לתכלית אסטרטגית, עקרונות לרעיון המערכתי וכיווני הפעולה הנגזרים מהם.

התכלית האסטרטגית:

מבחנה העליון של ישראל במערכה מול איראן ושלוחיה הוא הבטחת הקיום, הביטחון והשגשוג הכלכלי, התרבותי, המדעי והחברתי של מדינת ישראל ותושביה, למרות מאמצי אויביה. לשם כך עליה להמחיש להם כי לעולם לא יוכלו להביסה בכוח, וכי המשך מאמצייהם לחיסולה וללחימה בה חסר סיכוי וכרוך במחירים גבוהים מנשוא עימות, ולכן מוטב להם לחדול ממאמצייהם ("קיר הברזל").

אם יגיעו אויבי ישראל למסקנה שכדאי לכוון עימה יחסי שלום וחיים בצוותא, מה טוב. עד אז, תסתפק ישראל באי־לוחמה, בדחיית העימותים ובהגדלת המרווחים ביניהם באמצעות ריסון והרתעה, ובצמצום מחירי העימותים על ידי קיצורם ובאמצעות פגיעה בהתעצמות האויב לקראתם.

בתחום הגרעין, על ישראל לדבוק ביעד של מניעת נשק גרעיני בידי איראן, על ידי הרחקתה ככל האפשר מסף היכולת.

במקביל, נכון לישראל להותיר פתח לתפנית אסטרטגית שנייה ביחסיה עם איראן בטווח הארוך, דווקא לחיוב, ככל שהיא בלתי נתפסת כיום (האם ניתן היה לדמיין את הסכם השלום עם מצרים?). זאת, בזכרה את עומק היחסים עם איראן עד המהפכה האסלאמית, ומבלי להתעלם כלל ממחויבותו העמוקה והאותנטית של משטר חכמי הדת להשמדתה.

עקרונות אסטרטגיית המענה: רציפות, עומק ומקביליות (רע"מ)

לאור התכלית האסטרטגית למערכה המתמשכת מול איראן, ומתוך הבנת ההיגיון שביסוד המערכת היריבה והפערים של ישראל בהתמודדות עימה עד היום, מסתמנים האסטרטגיה המערכתית המשולבת הדרושה לישראל כדי להתמודד עם האיום האיראני על שתי זרועותיו, ושלושת עקרונותיה: **רציפות, עומק ומקביליות (רע"מ)**.

רציפות

עקרון הרציפות מחייב ראיית ההתמודדות עם איראן ושלוחיה כמערכת על אחת מתמשכת, אשר מאמצי ישראל במסגרתה צריכים לקדם תכלית על אחת, הן במערכה המתמשכת ("שגרה") והן במלחמות.

במערכה המתמשכת תידרש ישראל לפעול להרחקת איראן מיכולת גרעינית ככל הניתן, ובמקביל לשבש את מערכת בניין הכוח של שלוחיה, לפגוע בהתעצמותם, להשית עליה ועליהם מחירים, להרתיע את איראן ואת שלוחיה מפגיעה בה, להרחיק ככל האפשר עימותים עצימים, ובה בעת להכין בצורה מיטבית את התנאים למלחמה. מערכה מתמשכת מוצלחת מחייבת תמיכה הדדית בין מאמצים מדיניים למאמצים חשאיים, חסויים וצבאיים, התקפיים והגנתיים; תקשורת רציפה עם האויב במגוון ערוצים, בעיקר לשם שליטה בהסלמה ומניעת הערכה שגויה (מיסד קלקולציה); סנכרון ותיאום פעילות הדרג המדיני והביטחוני-צבאי הבכיר; וגיוס תמיכה מדינית, כלכלית, מודיעינית ומבצעית של שותפים מן האזור ומן הקהילה הבינלאומית, ובראשם ארצות הברית.

בעת מלחמות ועימותים צבאיים צריכה ישראל להתמקד בעיקר בהסבת נזק כבד לשלוחים הצבאיים, כדי לצמצם את פוטנציאל האיום מצידם ולהרתיעם מהעימות הבא. בעת המלחמות עליה להפנות מאמץ גם לקידום יעדי 'המערכה שבין המלחמות' (מב"מ), המתחדשת מייד בסיומן, ובכך להאריך ככל האפשר את משך שיקומם הצבאי של אויביה. זאת, באמצעות פגיעה בנכסי התעצמות בזירת הלחימה, בעורף הלוגיסטי הקרוב ובמנגנוני בניין הכוח של המערכת היריבה בזירת המלחמה כולה.

עומק

עקרון הפעולה בעומק מחייב את ישראל לנהל את מאמציה מול כל רכיביה של מערכת האויב הפועלת נגדה, בשלושה ממדים: הגיאוגרפי, הפונקציונלי וממד הזמן. **בממד הגיאוגרפי** משתרעת המערכה להתשת ישראל מאיראן דרך מרחבי התווך בים, ביבשה באוויר ובסייבר, עד החזיתות הקרובות לישראל, בלבנון, בעזה, ביהודה ושומרון ובסוריה. לישראל קל יותר לפעול בזירות המבצעים הגובלות בה

ובעורף הלוגיסטי הקרוב להן; לצורך מענה מערכתי שלם נדרשת ישראל לבנות יכולת לפעולה רציפה בכלל המרחבים שתוארו, גם אם אתגרי המודיעין, המבצעיים והלוגיסטיקה הולכים וגוברים ככל שמתרחקים מ ישראל לעבר מרחבי התווך הרחוקים יותר, לא כל שכן באיראן גופא.

בממד הפונקציונלי מרבה ישראל לפעול מול השלוחים הצבאיים ואף נגד השלטונות המארחים, לרוב כתגובה על הפעלת כוח משטחיהם. עם זאת, על אף הבנתה את מבנה המערכת היריבה, נמנעת ישראל ככלל מפעולה נגד העורף האסטרטגי באיראן, על מנת להימנע מהסלמה נרחבת, ועד לאחרונה גם מיעטה לפעול במישור נגד המנגנון הבונה את השלוחים. צעדים ראשוניים התבטאו בעיקר בפגיעה בנכסים מתכלים, ואילו נכונות לפגיעה בלוחמים איראניים באה לידי ביטוי בעיקר מפרברואר 2018. על ישראל להתאים את ההיגיון המנחה את המערכה שלה למבנה המערכת היריבה ולאסטרטגיית הפעולה שלה, ולהתמודד עם כלל רכיביה, מן העורף האסטרטגי דרך המנגנון הבונה את השלוחים, וכלה בצבאות השלוחים, בבסיסי כוחם המקומיים ובסביבה המארכת.

בממד הזמן, על ישראל להמשיך לפעול לצמצום פוטנציאל האיום, ולהקדים לפעול נגדו בטרם יהפוך לאיום ברור ומיידי. הגישה הנובעת מכך היא פעולה "במעלה הזרם", בטרם יתקרבו האיומים אל גבולותינו. הגיון פעולה זה כרוך בנטילת סיכונים מוקדמים ומחושבים כדי למנוע היווצרות סיכונים חמורים מאוחר יותר, ועומד במתח עם סיכוני הסלמה, עם נטייה אנושית מובנת לדחות החלטות קשות, וכן עם תפיסה מדינית ומשפטית מקובלת במערב, המצדיקה שימוש בכוח כמוצא אחרון בלבד ורק מול איום ברור ומיידי. יצירת מרחב פעולה מסוג זה לישראל מחייבת גיוס תמיכה מדינית משמעותית, תוך מיצוי מצב היחסים המצוין עם ממשל טראמפ ועם פוטין מצד אחד, ובסיס האינטרסים המשותף והרחב באזור נוכח האיום האיראני, מצד שני.

מקביליות: גם וגם

לנוכח חומרת השלכותיה של מלחמת השלוחים שמנהלת איראן **במקביל** לפרויקט הגרעין, התמקדות ב**לעדית** בגרעין היא שגיאה. הסבר אחד לכך נובע ממסגור שגוי, בינארי ומלאכותי של ההתמודדות עם שני חלקי האיום: "או מאבק בגרעין או בהשפעתה השלילית של איראן", לעיתים משיקולי מחסור במשאבים מספקים להתמודדות עצמאית עם שניהם. המוצא מהמבוי הסתום התפיסתי נעוץ בהבנה כי **לאורך זמן** מתחייבת גישת "גם וגם" על פני "או, או". לאור שילוב המאמצים של איראן (גרעין ולוחמת שלוחים) והסינרגיה ביניהם, לא נכון להילחם רק בגרעין ולהזניח את הזרוע הקונוונציונלית התומכת בו. האסטרטגיה המקבילית של איראן מחייבת את ישראל לגבש גם היא **אסטרטגיה מקבילית** נגד הגרעין ונגד המערכה

להתשת ישראל, תוך מתן עדיפות לראשון, מענה מספק לשנייה וחתירה לסינרגיה ולתרומה הדדית בין השניים.

אסטרטגיית רע"מ הלכה למעשה

ברמה המדינית-האסטרטגית, בפרוץ עימות עצים צריכה ישראל לחתור לסיימו במצב אסטרטגי משופר עבורה, שביטוייו העיקריים: החלשה משמעותית של אויביה הישירים ותומכיהם מבחינה צבאית ומדינית, פגיעה במשאביהם, הרתעתם וצמצום מרחב פעולתם מולה; מחירים סבירים ונומוכים ככל האפשר לישראל, בנפש וברכוש, בלחימה ואחריה; שיקום וחזרה מהירה ככל האפשר של המשק והחברה בישראל לשגרה ולשגשוג; הכבדה על התעצמותם המחודשת של אויביה והארכת משך שיקומם הצבאי ככל הניתן; תמיכה אזורית ומדינית רחבה בישראל והירתמות למיצוי מאמציה במשותף לאחר הלחימה; עמדת יתרון ליריביהם המקומיים, האזוריים והבינלאומיים של אויבינו; שימור מרחב הפעולה של ישראל לאחר הלחימה והרחבתו במידת האפשר.

בעימותים הבאים ולאור מבנה מערכת האויב הלוחמת נגדה, תצטרך ישראל לשקול את הרחבת גבולות המערכה מעבר לזירות המבצעים הקרובות – גם אל זירות נוספות ואל העומק, ולפגוע לא רק בשלוחים הלוחמים אלא גם בשלטון המארח, בעורף הלוגיסטי הקרוב, במנגנון הבונה את השלוחים, ובמידת הצורך אף בעורף האסטרטגי באיראן. כך, בעימות עם חזבאללה, אפשר שייפגעו ממשלת לבנון, משטר אסד, גורמי כוח ונכסים איראניים בזירות הקרובות, מפעלים ומחסני נשק, ואף יעדים באיראן עצמה. אסטרטגיה זו כרוכה אומנם באתגרים ובסיכונים לא מבוטלים, אולם לצידם יתרונות פוטנציאליים ניכרים:

בתרם מלחמה תיאלץ איראן להביא בחשבון כי מלחמות שלוחים עם ישראל, שהיו בעבר עימותים מקומיים ורחוקים מגבולותיה, עלולות לגבות מחירים כבדים וישירים גם ממנה. שיקול דומה עשוי לעמוד גם נוכח עיני השלטונות המארחים בדמשק ובבירות ולשמש אפקט מרתיע ומרסן, המסייע בשגרה בהרחבת ההרתעה במרחב ובהרחקת מלחמות מגבולות ישראל.

בעת מלחמה עשויה הרחבת גבולותיה להמריץ מעורבות שחקנים אזוריים ובינלאומיים, ובכך להאיץ את מנגנון סיום הלחימה.

לאחר המלחמה עשויה פעולה בהגיון כזה לאפשר נקודת פתיחה טובה יותר להאטת שיקום והתעצמות אויבים, ולסייע בהסדרי ביטחון משופרים.

מטבע הדברים, נכון יהיה לקבוע את צעדי המלחמה בפועל ביום פקודה, לאחר שיקול בכובד ראש של מאזן הסיכונים, התועלת והחלופות בהקשר הייחודי.

במערכת המתמשכת שבין המלחמות צריכה ישראל לפעול בשילוב מאמצים מדיניים, מודיעיניים, חשאיים, חסויים וצבאיים לכל עומקה של מערכת ההתשה

האיראנית, על כלל רכיביה. טווח הפעולה, רציפותה, מורכבותה ועלותה מחייבים את ישראל לפעול בשיתוף פעולה הדוק עם שותפים בעולם ובראשם ארצות־הברית, אך גם באזור, אשר רבים בו חולקים עם ישראל את דאגתה משתי זרועותיו של האיום האיראני. איגום המשאבים ושיתוף הפעולה יאפשר ניהול המערכה במקביל, הן נגד הגרעין והן נגד ההתשה, הטרור והחתרנות באמצעות שלוחים. אתגר מדיניות משמעותי לעת הקרובה הוא עיצוב מדיניות ישראלית עקבית ומתוכללת כלפי שני ממדי האיום האיראני, ותיאומה ההדוק עם ארצות־הברית.

לאור הבנת ההיגיון של האויב ושל המערכת שהוא מפעיל נגד ישראל, מתבהר גם הפער העיקרי במענה שנתנה לו עד לאחרונה. חלק מהבעיה הוא שישיראל קיבלה עד לא מזמן את גבולות המגרש שעיצבה איראן ואת כללי המשחק שהציבה, שבמסגרתם השלוחים הם בשר תותחים מתכלה, בעוד המשלחים נהנים מחסינות. במערכת האיראנית הלוחמת בישראל ישנו מרכז כובד חיוני: המנגנון הבונה את השלוחים ומשלחם. עד לאחרונה ישראל נמנעה כמעט מפגיעה בנכס היקר ביותר

שלו: באנשיו. במערכות ממושכות עומדים הצדדים במבחני נחישות, אולם לא פחות מכך בתחרות למידה, הסתגלות ועדכניות תפיסתם ומדיניותם. אין להניח שאיראן תחדל ממאמציה בשל המחירים שספגה בסוריה, ולכן על ישראל להיערך לבאות. מדיניות עדכנית ומתעדכנת, המותאמת למבנה האתגר המתפתח שמציבה איראן בסביבה משתנה, תעצב זירת התמודדות וכללי משחק שיפעלו לטובת ישראל. ולבסוף, "החתיכה החסרה" בהגנת ישראל מפני מלחמת השלוחים שמנהלת איראן **נחבאת לעיני כול**

ומזמינה מענה הולם, מעבר לגבולותיה של סוריה. תשובתה של ירושלים למלחמת השלוחים של איראן צריכה להציב כמטרה עיקרית את כוח קודס, שנקרא על שמה.

מדיניות עדכנית
ומתעדכנת, המותאמת
למבנה האתגר המתפתח
שמציבה איראן בסביבה
משתנה, תעצב זירת
התמודדות וכללי משחק
שיפעלו לטובת ישראל.